

La zona gris de la violència de parella contra les dones immigrants

Elvira Méndez

Asociació . Asociación
SALUD Y FAMILIA

La zona grisa de la violència de parella contra les dones immigrants

© Elvira Méndez, 2010. Versió original en castellà.

© Associació Salut i Família. 2010.

Via Layetana, 40, 3r2a B
08003 Barcelona

© Chema Madoz, VEGAP, Barcelona, 2011

Fotocomposició i impressió: Gràfiques Marcet, SA
D.L.B. B-4975-2011

Índex

1	INTRODUCCIÓ _____	2
	<ul style="list-style-type: none"> • La violència de parella com a problema de salut pública. • La violència de parella mina la vida de les dones. • La vulnerabilitat de les dones immigrants a la violència de parella.	
2	OBJECTIUS DE L'ESTUDI _____	7
3	METODOLOGIA _____	8
4	RESULTATS _____	9
	<ul style="list-style-type: none"> • Dones Llatines • Dones Magrebines • Dones Xineses	
5	DISCUSSIÓ _____	20
6	CONCLUSIONS _____	21
7	BIBLIOGRAFIA _____	22
8	ANNEXS _____	25
9	DECLARACIÓ D'AUTORIA _____	28

INTRODUCCIÓ

1

LA VIOLÈNCIA DE PARELLA COM A PROBLEMA DE SALUT PÚBLICA

La Quarta Conferència Mundial sobre la Dona, celebrada a Pekin 1995, va descriure la violència contra les dones com un assumpte d'interès social amb una gran magnitud, intensitat e impacte a tots els països. La violència contra les dones abasta amenaces, coaccions, privacions de llibertat i agressions, tant a l'esfera privada com a l'esfera pública, que provoquen dolor i/o dany físic, sexual o psicològic.

La violència de parella és una de les formes de violència contra les dones més estesa essent la seva finalitat última el control i la submissió de les dones. La violència de parella comprèn un ventall de conductes com ara:

- Control dels moviments i les decisions de les dones.
- Restriccions d'accés a les oportunitats i/o recursos econòmics, laborals, informatius i assistencials.
- Aïllament de les dones respecte a les seves xarxes familiars i socials.
- Relacions sexuals sense consentiment o forçades.
- Maltractament psicològic consistent en desvalorització, intimidació, menyspreu i humiliació en privat i/o en públic.
- Amenaces d'agressió física i agressions físiques.

A Espanya (*Macroencuesta SigmaDos, 2006*) un 2,1% de les dones es percebien com a maltractades al llarg de l'últim any i a Catalunya (*Enquesta de Violència Masclista, 2010*) un 9,4% de les dones reconeixien haver patit maltractaments per part de parelles i/o ex parelles durant l'últim any. La mortalitat femenina a mans de la parella es situa al voltant d'una per cada 100.000 dones, i malgrat algunes lleugeres baixades i alces durant el període 1998-2008, cada any continuen morint més de mig centenar de dones.

Les denúncies per maltractament van augmentar a partir del 2002 (any en què es va revisar la tipificació de maltractaments incloent-hi agressions i d'altres conductes violentes posteriors a la finalització de la convivència de parella) i es mouen en taxes que van del 42,9 (2006) al 57,4 (2009) de cada 10.000 dones. Així mateix, "el desistiment", entès com a la manifestació de la voluntat de la víctima que el procés judicial no continuï, va suposar el 11,4% de les denúncies al període Gener 2007-Juny 2010 (*Observatorio contra la Violencia Doméstica y de Género, 2010*).

Reconeguts autors (*Vives-Cases L y Alvarez-Dardet C, 2009*) opinen que, a Espanya, amb el pas del temps i, mitjançant la implementació en l'àmbit judicial de la Ley Orgánica de Protección Integral contra la Violencia de Género 1/2004 de 28 de Diciembre, ha augmentat la possibilitat de denunciar la violència de parella però es manté el risc de morir a mans del company íntim, especialment entre les dones de 21 a 50 anys d'edat

Les denúncies continuen dibuixant la punta de l'iceberg d'una epidèmia submergida de violència de parella, tal com mostra la recent Enquesta de Violència Masclista 2010 a Catalunya on el 82,3% de dones que consideraven delictives les agressions sofertes no les van denunciar. En aquest sentit, podria afirmar-se que existeix una epidèmia complementària de silenci social, tolerància i inhibició front la violència de parella contra les dones (*Gracia E, 2004*).

LA VIOLÈNCIA DE PARELLA MINA LA VIDA DE LES DONES

La pertinença al gènere femení o masculí no és només una característica individual de les persones, més aviat es tracta d'un atribut social que provoca que la gent percebi una diferència categòrica, i no gradual, entre homes i dones. Així, el sistema de gèneres organitza relacions de desigualtat basades en les diferències entre homes i dones. L'acceptació i permanència del sistema de gèneres requereix que les experiències i les creences compartides confirmen que homes i dones són tant diferents que això justifica posicions de més poder i privilegi masculí en tots els àmbits de la vida. Les interaccions entre homes i dones en diferents contextos confirmen o soscaven les creences en el sistema de gèneres (*Ridgeway C i Smith Lovino L, 1999*).

En temps de canvi social accelerat, la creença en les identitats com a realitats fixes, estables i coherents es fa difícil de mantenir. La violència seria l'acte pel qual un subjecte procuraria restablir el seu domini i la seva unitat. El control sobre la conducta de l'altre i l'agressió s'agreguen quan la pròpia identitat depèn d'això (*Butler J, 2009*).

La vulnerabilitat de la naturalesa humana ens exposa a tots/es a la dependència de l'altre: tant a la seva cura com al seu ultratge (*Cavarero, A, 2009*). Les relacions de parella concentren múltiples expectatives i engloben, en casi totes les cultures, cooperació econòmica, activitat sexual i cura dels menors i, a més, la majoria de la gent espera que siguin duradores. Per això, la violència del company íntim té un efecte sistèmic a la vida de les dones afectant la salut, el treball, la cura dels fills/es, la vivenda, la vida social i aspectes econòmics, patrimonials i legals.

La major part de les situacions de violència de parella tenen en comú conductes de control per part del company íntim que limiten les decisions i constreixen la voluntat de les dones, de tal manera que se les pressiona o coacciona obertament sobre aspectes crucials de les seves vides com ara el treball, la formació i la interrupció o continuació de l'embaràs. Qualsevol vulnerabilitat – prèvia o sobrevinguda- de la dona és utilitzada per augmentar el maltractament i, a la vegada, la violència de parella agreuja les situacions de vulnerabilitat.

Les dones que pateixen maltractament a mans de la seva parella tendeixen a percebre un ambient de soledat afectiva a la seva xarxa social més propera. En conseqüència, acostumen a revelar ocasionalment el maltractament a alguna persona del seu entorn però no xerren sobre el tema. Les víctimes triguen en veure's a sí mateixes com a maltractades i necessiten el seu temps fins que decideixen fer canvis a les seves vides i se senten capaces (Ramsay J, 2005. Taft A, 2002. Méndez E, 2008). No obstant això, les dones intenten resoldre la situació de violència de parella, no es comporten com a víctimes passives. La via de resolució que més freqüentment emprenen és a través del divorci o la separació (Ruiz-Pérez I, 2006) i aquesta última pot arribar a aconseguir-se quan més joves, amb menys fills i més ingressos i educació tenen les víctimes.

Encara que a Espanya totes les formes de violència de parella són delictives, es manifesten diferències entre les víctimes que pateixen violència greu i menys greu (Echeburúa E, 2008). Així, els delictes més greus es van produir en casos de violència crònica greu o de violència explosiva imprevisible, quan les víctimes o els agressors són estrangers i quan es conviu amb fills propis i fills de parelles anteriors. La temptativa de retirar la denúncia per part de les víctimes va ésser més freqüent en casos de violència greu.

Moltes intervencions socials i sanitàries i, especialment l'atenció en planificació familiar i la prevenció del maltractament infantil veuen els seus efectes neutralitzats mentre persisteix la situació de violència de parella (Taft A, 2002). A més, nombrosos autors (Ramsay J, 2005. Menjivar C, 2002. Hazen AI, 2007) han observat que l'impacte de la violència de parella s'estén més enllà del període de l'abús. La percepció crònica d'amenaça, por o agressió desregula els sistemes biològics de resposta a l'estrès afectant les estructures cerebrals, el sistema neuroendocrí i el sistema immunològic. Trastorns com la hipertensió, el síndrome de colon irritable, la fibromàlgia i una precària salut reproductiva s'associen al maltractament de parella (Ruiz Pérez I, Plazaola-Castaño J, 2005). Així mateix, s'ha demostrat que existeix una associació fort, consistent i dosis-dependent entre l'exposició al maltractament de parella i l'aparició – amb una freqüència cinc vegades més elevada que en la població general . de trastorns mentals com ara el trastorn d'estrès posttraumàtic, trastorns depressius, trastorns d'ansietat, abús de substàncies i temptatives de suïcidi (Garcia Esteve LL, 2010).

LA VULNERABILITAT DE LES DONES IMMIGRANTS A LA VIOLÈNCIA DE PARELLA

La violència de parella és una de les principals formes de victimització que pateixen les dones immigrants als diversos països d'acollida (*Menjivar C, Salcido O, 2002*). A Espanya, les taxes de mortalitat de les dones estrangeres a causa de la violència de parella varen ésser superiors a les de les dones espanyoles en tots els anys del període 1999-2006, essent el risc de morir a mans del company íntim 5,3 vegades superior per una dona estrangera que per una espanyola (*Vives-Cases C, Alvarez-Dardet C, 2008*). A una mostra d'usuàries dels serveis d'atenció primària de salut corresponent al període 2006-2007, la prevalença de violència de parella soferta durant l'últim any va ésser del 14,3% per les espanyoles i del 27,9% en les immigrants. Les dones espanyoles i immigrants van intentar separar-se de l'agressor en proporció similar, malgrat que les immigrants van denunciar amb més freqüència encara que això no va suposar una garantia de resultats efectius (*Vives-Cases C, 2009*). La recent Enquesta de Violència Masclista 2010 a Catalunya va revelar un nivell d'exposició a la violència masclista inequívocament superior entre les dones estrangeres que gairebé duplicava el de les autòctones.

Les dones immigrants són més vulnerables a la violència de parella. Les seves dificultats econòmiques, socials, legals i culturals són utilitzades pels agressors com a oportunitats per a intensificar les conductes de control i la violència. Així mateix, els agressors posen barreres per obstruir que les dones immigrants busquin i rebin ajuda (*Raj A, Silverman JG, 2002*). Com no podia ser d'una altra manera, la violència de parella empitjora la posició prèviament vulnerable de les dones immigrants.

Existeixen factors específics associats a la condició d'immigrant que contribueixen a augmentar la vulnerabilitat de les dones i dificulten el trencament del cicle violent. A vegades, les dones immigrants són portadores d'una identitat predominantment familiar. Per això, la reprovació que la denuncia pot generar a les seves xarxes de suport familiar té un fort efecte inhibitori. D'altra banda, les dones reagrupades i especialment les dones en situació d'irregularitat administrativa es troben especialment desamparades donada l'elevada dependència de la seva parella i del seu entorn més proper (*Raj A, Silverman JG, 2002. Menjivar C, Salcido O, 2002*).

La violència de parella col·loca a les dones immigrants enfront d'un dilema difícil de resoldre: la separació o la denúncia les situa davant la impossibilitat d'acomplir amb les responsabilitats familiars i de cara a una perspectiva de més dependència econòmica i manca de suport (*Proyecto Bembea, 2005*).

OBJECTIUS DE L'ESTUDI

2

La voluntat de donar visibilitat a la identitat singular de les víctimes, a la condició de vulnerabilitat de qui pateix l'ofensa i el compromís de fer-ho obrint un espai d'investigació que atengui principalment a com les dones immigrants es veuen a sí mateixes en la situació de maltractament són les premisses d'aquest estudi.

Els objectius específics són:

- Explorar la percepció i el grau de tolerància de dones immigrants pertanyents a col·lectius llatinoamericans, magrebins i xinesos respecte a un ampli rang de conductes del company íntim que poden limitar les seves decisions i constrènyer la seva voluntat als següents àmbits:
  - Relacions familiars i socials.
  - Ocupació i economia pròpia i familiar.
  - Relacions sexuals i salut reproductiva.
  - Seguretat, salut física i salut mental de les dones.
  - Cura i benestar dels fills/es.
- Conèixer les necessitats d'acompanyament i suport expressades per les dones immigrants amb la finalitat d'aconseguir finalitzar les relacions abusives de parella.

METODOLOGIA

3

S'ha realitzat un estudi qualitatiu descriptiu de caràcter exploratori i fenomenològic (*Marshall C, Rossman G. 1990, Patton Q, 1990*) en el qual el treball de camp es va portar a terme entre setembre i novembre de l'any 2010.

La mostra de l'estudi va estar formada per vint-i-set dones immigrants en edat reproductiva d'orígens llatins, magrebins i xinesos (Veure annex pàgina 25) residents a Barcelona i àrea metropolitana. Aquestes dones procedien dels col·lectius d'usuàries dels Programes "Atenció a la Maternitat a Risc" i "Mares entre dues Cultures" de l'Associació Salut i Família en el cas de les dones llatines i magrebines i del Programa "Mares entre dues Cultures" i l'atenció primària de salut en el cas de les dones xineses. A la mostra es van incloure dones que havien respost a la versió castellana validada del test PVS (Partner Violence Screening) en el marc del Programa de Detecció y Atenció Psicosocial Precoç de la Violència de Parella Contra Dones Vulnerables de l'Associació Salut i Família juntament amb dones procedents d'altres programes o centres d'atenció que no realitzen cribatge per a la violència de parella. En tots els casos, les mediadores interculturals van fer la captació telefònica o presencial de les dones del seu col·lectiu cultural.

La tècnica qualitativa utilitzada va ser el grup focal consistent en una trobada única conduïda per l'autora juntament a la mateixa mediatra intercultural que havia realitzat la captació. Es van garantir les preceptives condicions d'anonimat i confidencialitat de totes les participants. A totes les dones se'ls hi va oferir assistència jurídica i psicosocial gratuïta a càrrec del Programa "Brúixola" de l'Associació Salut i Família.

Es va construir una guia dialògica de qüestions obertes que abordava la percepció de les dones immigrants sobre les conductes considerades normals, tolerables i inadmissibles en les relacions de parella als àmbits de les relacions familiars i socials, l'ocupació i l'economia familiar, les relacions sexuals i la salut reproductiva, la seguretat, la salut física i mental i la cura i benestar dels fills/es (*Camarasa-Casals M, 2009*). Es va donar oportunitat perquè les dones expressessin les seves idees i testimonis en primera persona i de forma projectiva. Els grups focals es van segmentar per procedència cultural, de tal forma que es va reunir un grup focal de dotze dones xineses, un grup focal de nou dones llatines i un grup focal de sis dones magrebines.

Es va realitzar un anàlisi narratiu del contingut dels grups focals, segmentant per grup d'informants i temes. Es van generar categories d'informació mixta, a partir de la guia dialògica i de les respostes sorgides als grups focals. Per assegurar la qualitat intercultural de la informació, aquesta va ésser contrastada amb les mediadores interculturals i altres professionals coneixedores del context (veure declaració d'autoria pàgina 28).

La llengua vehicular dels grups focals va ser el castellà, de tal manera que tant les dones com les mediadores interculturals es van expressar en aquesta llengua. Aquest és el motiu pel qual els testimonis de les dones hi figuren en aquest idioma.

RESULTATS

4

DONES LLATINES IMMIGRANTS

Composició i dinàmica del grup focal

- Composició

El grup va estar format per nou (9) dones en edat reproductiva procedents en la seva gran majoria d'Amèrica del Sud (8) i d'Amèrica Central (1). La majoria residien legalment a Espanya (7) per períodes superiors a vuit anys (5), havent immigrat per iniciativa pròpia (7). La gran majoria estaven solteres o separades (8) i no vivien en parella (7) malgrat que fins feia poc havien mantingut relacions amb els pares dels seus fills/es (7). Els nivells d'estudis eren universitaris a la gran majoria (5). Totes eren laboralment actives, estant actualment la majoria a l'atur (5). Els resultats del test de violència havien confirmat que una majoria (6) patia violència de parella en el moment de la detecció.

- Dinàmica

Totes les participants tenien vincles actius i recents amb serveis de l'Associació Salut i Família: (7) havien estat usuàries del Programa "Atenció a la Maternitat a Risc" i (2) del Programa "Mares entre dues Cultures". La cooperació i el compromís emocional durant el treball de grup focal van ser elevats, revelant obertament les seves percepcions i experiències sobre la violència de parella i mostrant interès i capacitat d'escolta mútua.

Relacions familiars i socials

Per a les dones llatines el manteniment dels vincles afectius amb les seves famílies d'origen és de cabdal importància per a la seva pròpia identitat i autoregulació afectiva. Aquest aspecte de les seves vides és considerat un reducte de la pròpia llibertat que és defensa contra les intrusions i el control de la parella ... *"pues mi familia existía primero y seguirá ahí si él me deja"*. No obstant això, com més gran és el control i l'hostilitat de la parella cap a les relacions que la dona manté amb la seva família d'origen, més disposada es mostra ella a accedir per evitar l'assetjament i, sobretot, la ruptura de parella. D'altra banda, les pròpies famílies d'origen recomanen en alguns casos l'obediència a la parella encara que això suposi trencar els vincles i comporti un gran patiment per a la família de la dona.

El control i la restricció dels contactes socials i de les amistats femenines – les amistats masculines hi són proscrietes - de la dona per part de la parella són absolutament comunes i habituals. Es tracta d'un terreny molt conflictiu on les discussions i les baralles són freqüents donant lloc a més control masculí i a contínues omissions i enganys femenins .... *"he cambiado de móvil varias veces para que no pueda controlar donde estoy en cada momento"*. El conflicte passa per períodes de simetria .... *"si él me controla o prohíbe algo, le digo, yo haré lo mismo contigo"* però gairebé sempre la dona acaba ajustant-se a les restriccions imposades per la parella. A vegades, quan la parella està absent, els membres de la família masculina es fan càrrec d'aquesta tasca de control.

La noció i l'experiència d'un temps lliure propi és aliena a les participants que sempre viuen a disposició dels altres o bé comparteixen els moments d'oci. Atès que les dones immigrants no tenen temps propi quan viuen en parella, tampoc no és planteja la necessitat de control masculí ... *"yo el único tiempo que tengo parecido a ese es cuando voy de visita a mi país"*.

Ocupació i economia pròpia i familiar

En unions de fet predomina la gestió individual d'ingressos i despeses... *"él con lo suyo y yo con lo mío"* i en parelles casades quan l'home és el tenidor principal, ell/ella administren i decideixen les despeses. Està força estès que les dones tinguin un compte bancari propi a excepció d'aquelles que tenen parelles més grans que no solen admetre-ho ... *"porqué, total, los gastos van a ser los mismos"*.

És molt habitual i comú que l'home sostregui diners del compte bancari de la dona sense el seu consentiment i , també, que molt sovint la pressioni afectivament perquè li presti diners. Gairebé sempre les dones se sotmeten a aquesta demanda que perceben com un aspecte connatural a la vida de parella .... *"es mi esposo, el padre de mis hijos"* .... *"somos marido y mujer, tengo que aceptarlo"* o bé prenen mesures preventives ocasionals com ara canviar la clau d'accés al compte bancari.

Les dones llatines immigrants no perceben com una limitació de la seva llibertat que la seva parella els impedeixi treballar, més aviat enyoren que això no passi .... *"ya no hay esos hombres"* ... *"si lo hace por cariño, si me da esa facilidad, yo la aceptaría"* ... *"esto aquí no pasa, antes sucedía en mi país"* .... Totes les participants han viscut experiències pròpies o han sentit parlar a través de la seva xarxa social sobre dones immigrants que han abandonat o perdut la seva feina a causa de pressions de la parella. Aquesta situació és ben sabuda quan la dona fa feines on està exposada al contacte directe amb homes tant siguin treballadors o clients. Les conductes masculines de control més esteses són trucar amb insistència a la feina, aparèixer en el lloc de treball i acompanyar a la dona a la feina amb assiduitat. Quan en unions de fet el treball és una font indispensable d'ingressos per a la dona, aquesta intenta mantenir-ho malgrat les pressions ... *"yo le digo, no me has conocido en una iglesia, sino en una discoteca"*.

Relaciones sexuals i salut reproductiva

Les dones immigrants accepten, tot i que no els agradi, que la seva parella controlï amb detall aspectes de les seves vides com la forma en que es vesteixen, pentinen, ballen, riuen, s'expressen o es comporten. En últim terme elles acabaran per acomodar-se a les preferències masculines.

La responsabilitat de l'ús de mètodes anticonceptius, és assignada a la dona ... *"pues si te quedas embarazada es por tu culpa"*. Aquest és un àmbit que la dona defensa com propi, tot i que ho sent com una càrrega. Tanmateix, són freqüents les situacions ambigües on la dona ... *"no se cuida con métodos suyos"* i l'home no en fa us del preservatiu. En aquests casos, ella se sent inermes i s'arrisca a l'embaràs inesperat. Per això, és molt comú que les dones llatines immigrants presentin embarassos inesperats, sobretot quan conviuen en unions de fet o en situacions de reagrupament familiar recent. L'embaràs inesperat suposa una crisi vital aguda de considerable gravetat en la qual esclaten tot tipus d'hostilitats i pressions que condicionen les decisions de les dones. Les pressions poden ésser de signe molt divers, tot i que tenen en comú el fet de no prendre en consideració ni respectar el desig de les dones en relació a la seva maternitat. N'hi ha homes que pressionen a la dona per continuar l'embaràs o la culpen en cas d'interrupció i uns altres, en canvi, amenacen a la dona perquè avorti. Quan la dona afronta la seva primera maternitat és molt freqüent que l'home li ofereixi el seu suport per a la continuació de l'embaràs i després abandoni a la mare abans del part o durant el primer any de vida de la criatura.

Les relacions sexuals són un terreny relliscós on les agressions i les humiliacions a la dona són fàcils i freqüents ... *"a mi me huele (los genitales) para ver si he tenido relaciones con otro"* ... *"yo finjo para evitar enfados"* ... *"cuando yo no tengo ganas, el me dice, bueno, pues déjate"*. En general, a les dones els causa intranquil·litat i temor negar-se a mantenir relacions sexuals encara que no tinguin ganes, doncs temen frustrar a l'home i posar en perill la relació. Gairebé totes les participants havien patit experiències de relacions sexuals forçades i miraven de protegir-se cedint d'entrada... *"yo digo, ya me está tocando a la puerta"*.

Seguretat, salut física i salut mental de les dones

L'experiència de la vida en parella suposa en molts casos ser ridiculitzada, desvaloritzada, humiliada i/o amenaçada en privat. Les dones acostumen a respondre amb queixes i insults. No obstant això se senten responsables de "saber portar" a les seves parelles i en la mesura que la conducta hostil masculina es fa més freqüent més es convencen que això forma part de la relació... *"yo creo que mi aceptación lo hace corriente, normal"*. Les dones miren d'amagar a la família, els amics/gues, els veïns/es les conductes de desvalorització per part de la seva parella tot i que quan l'home comença a manifestar aquestes conductes obertament en públic, algunes dones deixen de mantenir les aparences. En aquests casos poden arribar a insultar-se i barallar-se davant dels altres ... *"pues cuando la gente ya se ha dado cuenta, tanto da"*. Portes endins de la llar, les agressions físiques –qualificades de sobtades per les víctimes- com ara cops, empentes, bufetades, puntades, trencament d'objectes de la casa o de la dona solen sovintejar al llarg de la vida en parella. Al començament les dones cataloguen les agressions com incidents o successos aïllats, treient-les així importància i després d'un període de disgust perdonen a la seva parella i tornen a la normalitat. Quan les agressions físiques es tornen a repetir, algunes dones s'enfurismen i responen amb una altra agressió. En ocasions, quan la parella viu sola sense fills/es pot arribar a instal·lar-se una pauta de baralles físiques entre tots dos... *"los dos estamos locos"*. En altres casos, les dones comencen a considerar la possibilitat de denunciar a la seva parella com una mena de correctiu per a la seva conducta

agressiva ... *"para que le castiguen y se comporte bien y cambie"*.

Les amenaces i les agressions físiques davant dels altres prenen la forma d'agressions insospitades i cridòries a la sortida del lloc de treball de la dona, a les escales de veïns, amenaces i agressions físiques i sexuals en festes de compatriotes, robatori d'objectes d'especial valor afectiu, etc. Quan les amenaces i les agressions físiques tenen lloc en presència dels altres, la dona pren més consciència de la gravetat de la seva situació alhora que se sent més humiliada i desvaloritzada.

La presència de símptomes psicològics entre les participants és aclaparant: sensació de perdre el control, de que ... *"una va a volverse loca"*, fragilitat emocional... *"tan pronto lloro como estoy alegre"*, ansietat, insomni, mals de cap, canvis sobtats de pes. La por als símptomes físics, a que arribi a desenvolupar-se un trastorn o una malaltia permanent és molt intensa entre les que són mares... *"entonces, ¿qué les pasará a mis hijos/as?"*.

Cura i benestar dels fills

El fet de que les amenaces i les agressions físiques tinguin lloc davant dels fills/es, acostuma a ser un factor predisponent perquè la dona comenci a fer un pensament no tan sols de denunciar, sinó sobretot de separar-se de l'agressor. La idea de la separació desperta una gran ambivalència i un fort temor pel que fa al benestar econòmic dels fills/es, atès que les dones llatines donen per descomptat que, un cop separats, el pare no pagarà cap tipus de pensió als fills/es.

Alguns homes poden arribar a amenaçar la mare que expressa el seu desig de separació ... *"si me dejas, los/as niños/as se quedarán conmigo, te los quitaré"*. En aquest aspecte, les dones llatines es divideixen entre les que creuen que aquesta amenaça no té una base real... *"porque a los hombres no les interesan sus hijos/as, son cosa de la mujer"* i les que se'ls ha fet xantatge -o bé coneixen casos al seu entorn- amb la sostracció internacional dels fills/es per part de l'agressor ... *"así que esto no se acaba nunca"*.

Necessitats d'acompanyament i suport

L'assistència el grup focal va produir una percepció de reconeixement i alleujament a totes les participants així com una disminució dels sentiments d'aïllament i vergonya. Les dones van manifestar sense ambigüitats la necessitat de que n'hi hagin espais segurs on el relat de les seves penyalitats i dels seus sentiments de desesperació pugui ser escoltat amb respecte. D'altra banda, algunes dones recordaven haver contestat un test sobre violència de parella en els serveis de l'Associació Salut i Família, la qual cosa van veure bé, doncs... *"sabes que hay alguna puerta abierta"*. Per últim, la majoria va expressar la necessitat de conèixer i tenir accés a serveis jurídics d'orientació que prenguessin en consideració el seu cas específic, tant pel que fa a la separació com a una eventual denúncia.

DONES MAGREBINES IMMIGRANTS

Composició i dinàmica del grup focal

- Composició

El grup va estar format per sis (6) dones en edat reproductiva procedents del Marroc. Totes residien legalment a Espanya per períodes superiors a quatre anys, havent immigrat per la via de reagrupació familiar (5). Tenien una bona comprensió del castellà. La meitat estaven casades i la meitat separades, vivint les casades amb les seves parelles i fills/es i les separades en grups de compatriotes. La majoria eren mares (5). Els nivells d'estudis eren universitaris en la meitat i secundaris a l'altra meitat. La majoria (4) eren laboralment actives trobant-se actualment a l'atur. Els resultats del test de violència havien confirmat que una majoria (4) patia violència de parella en el moment de la detecció.

- Dinàmica

Totes les participants tenien vincles actius i recents amb serveis de l'Associació Salut i Família: (4) havien estat usuàries del Programa "Atenció a la Maternitat a Risc" i (2) del Programa "Mares entre dues Cultures". L'esforç, la cooperació i el compromís emocional durant el treball de grup focal van ser molt intensos revelant obertament les seves percepcions i experiències sobre la violència de parella i mostrant interès i capacitat d'escolta mútua.

Relacions familiars i socials

Per a les dones marroquines el manteniment de vincles afectius amb la seva mare i el seu pare és el reducte propi més defensat alhora que acostuma a ser el més respectat per les seves parelles. És força comú l'hostilitat de la parella cap a les germanes per les que la dona sent afecte. Atès que les dones admeten que més tard o més d'hora acabaran per obeir a la seva parella, la imposició de distància vers les seves germanes és motiu de desavinences. Les dones apellen, negocien, discuteixen amb les seves parelles sobre els motius, sobre que han fet elles de dolent per no poder tractar-se normalment amb les seves germanes ... *"tienes que obedecer a tu marido, por eso es mejor intentar arreglarlo, hablarlo, no llegar a ese extremo"*.

El control dels contactes socials i de les amistats femenines – les amistats masculines estan explícitament prohibides- per part de la parella s'admet com natural i lògic un cop que s'ha establert el vincle matrimonial... *"pues él tiene que saber quienes son mis amigas y que hago con ellas"*. Les dones que han gaudit d'un període educatiu llarg evoquen amb enyorança les amigues i els companys de batxillerat o de universitat, l'obertura de les seves relacions en aquells temps en contrast amb les restriccions imposades després del matrimoni... *"de novios no hacen esto, es cuando se vuelven maridos"*.

La noció i l'experiència d'un temps lliure propi és aliena a les participants que viuen a disposició de la seva parella i dels seus/ves fills/es. Les dones marroquines que van manifestar tenir temps per elles mateixes sense masses interferències de la parella van ser les que es mostraven més respectuoses cap els valors culturals i la tradició.

Ocupació i economia pròpia i familiar

Les dones acostumen a ser les responsables d'administrar l'economia familiar, la qual cosa no significa que puguin decidir les despeses a realitzar. Quan treballen fora de casa se'ls obren noves opcions com la possibilitat de tenir un compte bancari propi i quan són mares també solen guanyar autoritat en el control de les despeses domèstiques. No obstant això, totes les seves parcel·les d'autonomia econòmica depenen de l'autorització de la parella. Així, es força habitual la sostracció de diners per part dels homes, sigui en metàl·lic o accedint al compte bancari de la dona. Totes les participants insistien que per elles la causa principal de desesperació no és que les seves parelles controlin o sostreguin els seus ingressos sinó que realment gastin els diners que són d'elles.

La majoria de les participants reconeix que la necessitat de treballar fora de casa de les dones casades es va obrint camí ... *"pues tienes que trabajar para ganar y poder gastar más"*. Tot i això, una bona part de les dones no perceben com una limitació de la seva llibertat que la seva parella els impedeixi treballar fora de casa ... *"vaya descanso, es un alivio"*. En els casos que les dones desitgen treballar, les parelles s'estimen que la feina sigui a temps parcial i sense possibilitats de promoció ... *"quiere que trabaje pocas horas siempre en el mismo trabajo"*.

L'accés a possibilitats de formació professional així com els eventuals progressos laborals de la dona encara susciten més conflictes amb la parella... *"ellos no quieren que su mujer tenga más estudios y menos que los use, sienten como un complejo"*. Quan la dona expressa una determinació clara de treballar i/o formar-se sense que la parella estigui d'acord, les crisis matrimonials poden arribar a ser molt greus. Les conductes masculines de control més esteses són impedir amb amenaces verbals i físiques que la dona vagi al treball i aparèixer en el lloc de treball de la dona per veure que fa ella realment i els qui són els seus/ves companys/es.

Relacions sexuals i salut reproductiva

Les dones més grans accepten sense masses qüestionaments que la seva parella controli amb detall aspectes de les seves vides com la forma en que es vesteixen, s'expressen o es comporten així com l'acompliment

de les feines de la llar. Les dones més joves comencen rebelant-se contra aquestes imposicions però admeten que durant els períodes que obeeixen les instruccions del marit pel que fa a la forma de vestir i a les feines domèstiques millora la convivència de parella. La branca femenina de la família del marit, especialment les sogres, no són una font de suport sinó més aviat el contrari, elles ofeguen la veu de la dona... *"desde que está ella, nadie me cree"* i contribueixen a reforçar que la dona serveixi al seu marit en totes les seves necessitats domèstiques. Així doncs, les dones es refien de les seves capacitats de persuasió i de negociació per poder mantenir un cert espai vital ... *"pues hay que luchar para ser feliz"*.

L'ús dels mètodes anticonceptius acostuma a ser controlat i, en últim terme, decidit per l'home malgrat que cada cop s'estimen més freqüents les situacions de mutu acord, sobretot quan els cònjuges coincideixen en la determinació de no tenir més fills/es pel moment. L'embaràs inesperat suposa una crisi vital aguda de considerable gravetat en la qual es donen pressions de signe molt divers que tenen en comú el fet de no prendre en consideració ni respectar el desig de les dones en relació a la seva maternitat. En cas de dubte és l'autorització del marit la que decanta la situació cap la continuació o la interrupció de l'embaràs. Les dones que desitgen fermament interrompre el seu embaràs en contra de l'opinió del seu marit, recorren a l'avortament en situacions de gran solitud.

El desig de les dones de tenir o no tenir relacions sexuals juga un paper molt secundari, doncs el sexe és una obligació de la vida matrimonial ... *"la religión dice que la mujer debe aceptar tener sexo"* ... *"hay veces que no tengo ganas pero hay que hacerlo"* ... *"el hombre no tiene que irse a dormir enfadado"*.

Seguretat, salut física i salut mental de les dones

L'experiència de la vida en parella suposa sovint ser ridiculitzada, desvaloritzada, humiliada i/o amenaçada en privat. Les dones més joves s'esvaloten però en general aquest tipus de maltractament s'acostuma a suportar sense donar-li massa importància. Quan el motiu de desacord és l'ús de la vestimenta occidental, la dona apaigava l'enfrontament posant-se el mocador i obeint les instruccions masculines pel que fa a les feines de la llar. Algunes dones indiquen que les ridiculitzacions, les humiliacions i/o les amenaces poden arribar a incrementar-se davant del grup familiar i que, en conseqüència, les manifestacions públiques de manca de respecte a les dones són bastants freqüents.

Portes endins de la llar, les agressions físiques poden ser breus com ara cops, empentes, puntades o bé prendre la forma de pallisses enfront de les quals la dona se sent físicament indefensa encara que crida i insulta a l'agressor. Si el maltractament es produeix davant de la família, aquesta sol inhibir-se i no intenta modificar la conducta de l'agressor ... *"para nosotros/as maltratar es como saludar"*. Quan les agressions físiques són greus i continuades, a la dona se li passa pel cap denunciar a l'agressor encara que la majoria de les vegades no arriba a fer-ho. En casos d'agressions molt greus amb o sense arma blanca, on la policia ha intervingut la dona intenta retirar la denuncia amb posterioritat. Les dones més joves opten per la

separació de l'agressor, la qual cosa significa que la majoria del cops tornen a conviure amb la seva família materna i al poc temps es casen novament amb algun dels seus cosins.

La presència de símptomes psicològics és aclaparant predominant els símptomes d'estrès posttraumàtic ... *"me siento seca, sin fuerzas, no quiero nada, tengo siempre en la cabeza las escenas malas"*, la depressió ... *"estoy en tratamiento, ahora mi marido me ayuda, yo no puedo tener ninguna responsabilidad"* ... la desorientació i la disociació ... *"hay días que no sé ni donde estoy"*, i, més en general, el desemparament i la desesperança ... *"estoy mal, pero no tengo remedio"*.

Cura i benestar dels fills

Quan la parella intenta agredir físicament a la dona en presència dels seus/ves fills/es, ella prova d'impedir-ho o desviar-ho donant a entendre a l'agressor que es tracta d'un problema entre tots dos. Des del moment que les agressions es produeixen davant dels fills/es, les dones se senten amb forces per fer pública la seva situació de maltractament en la seva família d'origen i en la família extensa.

La majoria dels homes amenacen a les mares que expressen el seu malestar i el seu desig de separació amb ... *"si lo haces te quedarás sin los/as niños/as, me los llevaré a Marruecos con mi familia"*. Aquesta amenaça és molt efectiva, arribant a immobilitzar gairebé per complet a la dona doncs són nombrosos els casos coneguts de sostracció internacional dels fills/es per part de l'agressor que compta amb el suport i la col·laboració de la seva pròpia família. Excepcionalment entre dones joves i amb elevat nivell d'estudis es comencen a donar casos de separació precoç, amb solament un/a fill/a molt petit/a, on s'arriba a acords de coparentalitat.

Necessitats d'acompanyament i suport

L'assistència al grup focal va produir una intensa percepció d'empara i una disminució dels sentiments de desesperança entre les participants. Algunes dones recordaven haver respost un test sobre violència de parella als serveis de l'Associació Salut i Família i es van sentir bé, doncs .... *"hay alguien que piensa en esto"*. No es troben gens segures de si utilitzarien espais semblants al grup focal però pensen que han d'existir per poder recórrer a ells si arribessin a donar aquest pas.

Composició i dinàmica del grup focal

- Composició

El grup va estar format per dotze (12) dones en edat reproductiva procedents de Xina. Totes residien legalment a Espanya per períodes de quatre anys o menys a la majoria dels casos (9), havent immigrat per la via de reagrupació familiar (11). No entenen el castellà (8). La gran majoria (11) estaven casades vivint amb la seva parella i fills (9). La majoria eren mares (10) i (2) estaven embarassades. Els nivells d'estudis majoritaris eren secundaris (8). La meitat eren laboralment actives i la meitat mestresses de casa. Cap havia contestat el test de violència de parella.

- Dinàmica

La majoria de les dones participants (9) no tenien vincles directes amb serveis de l'Associació Salut i Família, eren usuàries de l'atenció primària de salut i residien en una zona de l'àrea metropolitana de Barcelona amb un significat assentament de la comunitat xinesa. Al treball de grup focal van cooperar des de la posició d'informants, responent sobre tot a qüestions directes sobre la violència de parella i mostrant un perfil de baixa interacció grupal.

Relacions familiars i socials

Pera a les dones xineses el manteniment de vincles amb les seves famílies d'origen és considerat un espai propi no subjecte a restriccions per part de la parella. Els contactes telefònics amb la família d'origen són freqüents i es produeixen sense masses interferències masculines.

Les dones xineses participants en el grup focal vivien en una comunitat xinesa assentada en una zona metropolitana propera a Barcelona. En aquest entorn de marcat perfil ètnic, cultural i lingüístic, les dones no veuen restringits els seus contactes amb altres dones de la seva família, amb veïnes i amb eventuales amigues. Les dones xineses immigrants, principalment les joves i les que porten menys temps residint a Espanya, manifesten sentir-se una nova generació de dones molt diferent a la de les dones que viuen a Xina ... *"nosotras tenemos un matrimonio moderno que permite las relaciones con la familia y las amistades"*. En general, es senten agràides als seus marits per haver-les reagrupat juntament amb els seus fills/es i insisteixen que reben un bon tracte... *"incluso mi marido, que es más mayor, cuida de mí como si fuera una niña"*.

La noció i l'experiència d'un temps lliure propi presenta dificultats de comprensió cultural. Així i tot, les dones manifesten dedicar ... *"un tiempo como ese"* a trucar per telèfon a Xina, connectar-se a Internet, sortir una estona a comprar pel barri i, per descomptat, en els viatges de visita al seu país.

Ocupació i economia pròpia i familiar

Les dones acostumen a ser les responsables d'administrar l'economia familiar i poden decidir les despeses pròpies i familiars en un context cultural que atorga gran importància a la bona administració i control dels diners. Pràcticament totes les dones disposen d'un compte bancari propi, fins i tot encara que no treballin fora de casa. Totes es mostren orgulloses de la seva responsabilitat en l'administració de l'economia familiar remarcant de pas que encara tenen més autonomia econòmica les dones que han reagrupat les seves parelles masculines.

Reconeixen que es donen casos de sostracció i desviació dels diners per part de les parelles i que això pot succeir quan el marit té una amant o bé si és aficionat a jocs d'atzar. A totes dues situacions les dones protesten però acaben acatant la voluntat del marit.

Les dones xineses desitgen treballar fora de la llar i obtenir ingressos propis, doncs aquest és l'objectiu principal del seu projecte migratori. Aquelles que ja treballen es mostren satisfetes i les que són mestresses de casa veuen amb bons ulls a les dones que treballen. Pensen que la seva parella ha de retirar-les de treballar mentre es troben embarassades o les criatures són molt petites. En aquest context econòmic i cultural, la major part dels homes no solen restringir l'accés a l'ocupació de les dones, principalment, quan les ocupacions s'exerceixen en el si de la pròpia comunitat xinesa.

Relacions sexuals i salut reproductiva

En general, les dones xineses admeten que han d'obeir les indicacions de la seva parella i complaure-la sempre que puguin. Elles es senten responsables de saber conduir la vida matrimonial i refereixen conflictes i topades com ara discussions quan el marit presta diners als amics, arriba a casa tard o li indica que usi determinats colors per vestir. En aquestes situacions les dones expressen el seu parer i es mostren poc inclinades a acceptar d'entrada el predomini de la parella.

L'ús dels mètodes anticonceptius està força estès i acostuma a ser decidit conjuntament. Les dones tenen experiència en l'ús del dispositiu intrauterí – és un mètode difós a Xina- i del preservatiu. Quan consideren que la família està completada recorren a la contracepció irreversible. Els conflictes es presenten sobretot amb ocasió de l'embaràs inesperat. Durant la vida en Xina aquest conflicte es produïa entre la família i el govern, quan les dones immigren, la percepció generalitzada és que guanyen opcions per fer respectar els seus desitjos en relació a la maternitat. En situacions de fort discrepància matrimonial sobre el futur de l'embaràs inesperat acostuma a prevaler el criteri del marit encara que això pot implicar llargs períodes de distanciament afectiu, i fins i tot físic, per part de la dona. L'evolució d'aquests conflictes i d'altres que puguin presentar-se està marcada pel sostre del rebuig cultural al divorci que només es reserva per a situacions considerades extremes ... *"nosotras no nos divorciamos, no lo vemos bien, es un fracaso"*.

El desig de les dones de tenir o no tenir relacions sexuals es manifestat activament per les interessades i es tingut en compte per la parella quan més joves són tots dos i menys temps porten de vida matrimonial.

En general, les dones que porten casades més anys es mostren més complaents i accepten les relacions per evitar frustrar al seu marit... *"ya que soy su mujer"*.

Seguretat, salut física i salut mental de les dones

Les dones admeten com a lògiques i naturals les bronquines del marit així com les ridiculitzacions i humiliacions en privat. En la major part dels casos les justifiquen... *"será que ella no ha hecho algo bien" ... "es que él tiene un carácter fuerte" ... "a veces son los celos"* i els hi treuen importància. Totes les dones coincideixen a destacar que aquí els marits no es comporten com a la Xina... *"saben que es diferente, que hay leyes que protegen a las mujeres"* i, per tant, les baralles i les discussions molt poques vegades traspassen les portes de la llar. Algunes dones revelen haver-se sentit humiliades per la parella en públic, quan el marit esmenta la incapacitat de la dona per moure's, relacionar-se i parlar fora de la comunitat xinesa... *"él dijo que yo no hablaba español, como despreciándome"*.

Les agressions físiques acostumen a ser curtes com ara cops, empentes i trencament d'objectes i rares vegades es produeixen en presència de testimonis. La por a l'autoritat espanyola pel que fa a aquest tipus de conductes violentes està molt estesa a la comunitat xinesa. Totes les dones coincideixen a destacar que aquí observen una disminució molt significativa de les agressions físiques en comparació a la vida en Xina i que les agressions poden tornar-se a produir quan tots dos estan de vacances a Xina.

La situació que genera veritable temor a les dones és la possibilitat d'abandó per part del marit després de la reagrupació familiar o bé que el marit porti una nova dona a casa. Reconeixen que aquests casos son infreqüents però tot i això ho perceben com una amenaça social de caràcter insidiós.

Cura i benestar dels fills

Atès que el divorci es contempla com una possibilitat molt remota, les dones no acostumen a rumiar-se aquesta opció, i les seves parelles algun cop les amenacen...*"es en broma"* amb l'eventualitat de quedar-se amb els/les fills/es si cap dia es separessin... *"aunque esto es aquí, porque en China todo es del marido"*.

Necessitats d'acompanyament i suport

L'assistència al grup focal va produir un sentiment de simpatia i un manifest agraïment entre les dones que al llarg del treball de grup van revelar haver patit algun tipus d'abús per part de les seves parelles, doncs, només una dona ja divorciada va manifestar de bon començament haver patit violència.

Les dones van mostrar interès i curiositat sobre els aspectes legals relacionats amb la denúncia de maltractament, tot i que el recel i la circumspècció van predominar en tot moment... *"si llamo a la policía, ya está, los vecinos se enteran" ... "si denuncio los dos perderemos la residencia" ... "¿para qué voy a quejarme?, tengo que vivir con mi marido" ... "si explico las cosas, ¿para qué?, ¿quién me va a ayudar?"*.

DISCUSSIÓ

5

La participació als grups focals de dones pertanyents a grups vulnerables de població o bé a la població en general marca la diferència d'intensitat en l'exposició a les diferents formes de violència de parella. Així, les dones llatines i magrebines participants han estat víctimes de formes més persistents i greus de violència de parella mentre que les dones xineses es perceben a sí mateixes, en aquest aspecte, com a privilegiades en comparació a les dones que viuen al seu país d'origen.

Als tres grups de dones immigrants s'observa com la reducció d'opcions de les dones en diferents àmbits de la vida en parella és interpretada per les seves tradicions culturals com a natural, en tant és el que s'espera que succeeixi, i com a normal, ja que afecta a la majoria de les dones. En aquest sentit, les normes i les pràctiques culturals subratllen la subordinació de les dones a les seves parelles de forma tan significativa que cal molta independència mental per veure-ho d'una altra manera. En suma, la violència de parella pot fer-se servir per controlar les conductes femenines que es desvien de les normes culturals a judici de l'agressor o bé per afirmar la pròpia posició masculina de privilegi i superioritat.

Les dones que han patit formes d'abús i violència de parella més persistents i greus, acostumen a trobar-se en estadi de contemplació (*Zink T et al, 2004*), de tal forma que reconeixen l'abús encara que no ho divulguin. Les dones que pateixen formes d'abús i violència culturalment més acceptades i normalitzades solen trobar-se en estadi de pre-contemplació (*Zink T et al, 2004*), de forma que no es perceben com a maltractades encara que s'adonin que existeixen altres dones que no viuen la seva mateixa situació.

La por és comú a totes les dones participants; por no només als abusos i les conductes violentes de la parella, sinó també durant molt de temps i quasi en igual mesura, por al que els espera si deixen l'agressor: abandonar la seva casa, perdre les seves petites xarxes familiars, treure als fills/es de l'escola, subsistir sense recursos, etc. Mentre la percepció de la seva situació no varia, les dones poden continuar suportant la violència de parella, perquè n'hi ha aspectes de la seva realitat als quals atribueixen més valor o importància que a la seva pròpia integritat física o la seva dignitat personal (*Proyecto Bembea, 2005*).

CONCLUSIONS

6

La violència de parella es perfila com una vasta zona grisa, opaca a la mirada, justament pel difuminada que es troba a les vides de les dones immigrants en edat reproductiva. Aquest estudi revela que l'exposició de les dones immigrants a les diferents formes d'abús i violència de parella té un marcat caràcter gradual (es pot estar més o menys exposada) i que la classificació categòrica (una dona és o no és maltractada) hauria de reservar-se, en tot cas, per les formes de violència física i/o mental persistents o greus.

Els testimonis de les dones immigrants víctimes de la violència de parella sobre com volen ser ajudades apunten la necessitat d'ampliar el focus de les intervencions sanitàries, socials i d'ajuda específica amb la finalitat de proporcionar serveis que s'ajustin millor a la població exposada (*Ramsay J et al, 2005, 2009*). Així, seria estratègic situar en el centre de l'atenció accions i funcionaments tals com: a) detectar la violència de parella el més respectuosament i precoçment possible d'acord amb els mitjans a l'abast dels diferents serveis públics, b) explorar com viuen les dones amb la violència i l'abús i com intenten evitar-ho o minimitzar-ho, c) donar valor a les estratègies d'afrontament i protecció contra la violència de parella que despleguen les víctimes, d) identificar la fase o estadi del canvi (*Zink T et al, 2004*) en què es troben les víctimes amb la finalitat d'adaptar les respostes professionals.

Per encendre noves llums en el laberint de la violència de parella, els serveis de suport haurien de prestar-se sense fer valoracions o judicis morals, sense avançar metes per davant de la fràgil voluntat de la disponibilitat de les víctimes i, en qualsevol cas, oferint la disponibilitat professional d'una forma modesta i sistemàtica. D'aquesta manera, podria anar-se configurant una xarxa activa d'oportunitats d'acompanyament i suport que ara els hi manca a les víctimes.

BIBLIOGRAFIA

7

Butler J. Dar cuenta de sí mismo. Violencia ética y responsabilidad. Amorrortu. Buenos Aires; 2009.

Camarasa-Casals M. Propuesta de nuevos indicadores para medir los efectos de la violencia de género. Barcelona. Fundación SURT; 2009.

Cavareo A. Horrorismo. Nombrando la violencia contemporánea. Barcelona. Anthropos; 2009.

Delegación del Gobierno para la Violencia de Género. Víctimas mortales por violencia de género. Ministerio de Sanidad, Política Social e Igualdad. Madrid; 2010.

Echeburúa E, Montalvo JF, Corral P. ¿Hay diferencias entre la violencia grave y la violencia menos grave contra la pareja?: un análisis comparativo. International Journal of Clinical and Health Psychology. 2008; 8: 335-382.

Enquesta de violència masclista a Catalunya. Department d'Interior, Relacions Institucionals i Participació. Barcelona; 2010.

García-Esteve LL, Torres-Giménez A, Imaz-Gurrutxaga L. Abordaje diagnóstico de los trastornos mentales asociados al maltrato. FMC. 2010; 17:449-59.

Gracia E. Unreported cases of domestic violence against women: towards an epidemiology of social silence, tolerance and inhibition. J. Epidemiology Community and Health. 2004; 58: 536-7.

Hazen AL, Soriano FI. Experiences with intimate partner violence against Latina women. Violence against women. 2007; 13: 562-582.

Instituto de la Mujer. La violencia contra las mujeres. Resultados de la Macroencuesta SigmaDos. Ministerio de Sanidad, Política Social e Igualdad. Madrid; 2006.

Marshall C, Rossman G. Designing qualitative research. Sage, Londres; 1990.

Méndez-Méndez, E. "Detecció i atenció psicosocial precoç de la violència domèstica contra dones vulnerables". Barcelona. Asociación Salud y Familia; 2008. Disponibilidad versión castellana online: <http://www.saludyfamilia.es> .

Menjivar C, Salcido O. Immigrant women and domestic violence: common experience in different countries. Gender and Society. 2002; 16: 898-920.

Observatorio contra la Violencia Doméstica y de Género. Datos estadísticos judiciales en aplicación de la L.O.1/2004. Consejo General del Poder Judicial, Madrid; 2010.

Observatorio de la Violencia contra las Mujeres. No solo es pegar: Discursos de las mujeres inmigrantes en torno a la violencia de género. Agrupación de Desarrollo Nexos. Proyecto Bembea. Madrid; 2005.

Patton Q. Qualitative evaluation and research methods. Sage, Londres; 1990.

Raj A, Silverman JG. Violence against immigrant women: the role of culture, context and legal immigrant status on intimate partner violence. Violence against women. 2002; 8: 367-398.

Ramsay J, Rivas C, Feder G. Interventions to reduce violence and promote the psysical and psychosocial well-being of women who experience partner violence: a systematic review of controlled evaluations. Centre for Health Sciences Barts and the London. Queen Mary's School of Medicine and Dentistry, Londres; 2005.

Ramsay J, Carter I, Davidson L, Dunne D, Eldridge S, Feder G, Hegarty K, Rivas C, Taft A, Warburton A. Intervenciones de defensa para reducir o erradicar la violencia y promover el bienestar físico y psicosocial de mujeres víctimas de abuso por parte de su pareja. Biblioteca Cochrane Plus 2009. Núm. 3. Oxford. Update Software Ltd.

Ridgeway C, Smith-Lovino L. The Gender System and interaction. Annual Review of Sociology. 1999.

Ruiz-Pérez I, Mata-Pariente N, Plazaola-Castaño, J. Women's response to intimate partner violence. J. Interpers Violence. 2006; 21: 1156-68.

Ruiz-Pérez I, Plazaola-Castaño J. Intimate partner violence and mental health consequences in women attending family practice in Spain. PsychosomMed. 2005; 67: 791-7.

Taft A. Violence against women in pregnancy and after childbirth: current knowledge and issues in health care responses. Australian Domestic and Family Violence Clearinghouse. Issues Paper 6; 2002.

Vives-Cases C, Alvarez-Dardet C, Torrubiano-Dominguez J, Gil-Gonzalez D. Mortalidad por violencia del compañero íntimo en mujeres extranjeras residentes en España (1999-2006). Gaceta Sanitaria. 2008; 22: 232-235.

Vives-Cases C, Gil-González D, Plazaola-Castaño et al. Violencia de género en mujeres inmigrantes y españolas: magnitud, respuestas ante el problema y políticas existentes. Gaceta Sanitaria. 2009; 23: 100-106.

Zink T, Elder N, Jacobson J, Klostermann B. Medical management of intimate partner violence considering the stages of change: precontemplation and contemplation. Ann Fam Med. 2004; 2: 231-239.

ANNEXOS

8

GRUP FOCAL DE DONES LLATINES IMMIGRANTS

Nom	Edat	Estatut Legal	Temps a Espanya	País de Procedència	Convivència Parella	Estat Civil	Núm. Fills	Nivell d'estudis	Situació Laboral	Captació	Test previ violència
RQ	28	SI	14 anys	Bolívia	Sola	Soltera	2	Universitària	Treball Assalariat	PAMR	Positiu
MB	31	NO	5 anys	Bolívia	Sola	Separada	2	Universitària	TTreball Assalariat	PAMR	Positiu
ZE	42	NO	4 anys	Bolívia	Vive sola	Soltera	2	Universitària	Treball Assalariat	PAMR	Positiu
CP	30	SI	5 anys	Xile	Sola i fills	Separada	3	Secundaris	A l'atur	PAMR	Negatiu
MPC	38	SI	8 anys	Perú	Parella i fills	Casada	3	Universitària	A l'atur	PAMR	Positiu
MC	19	SI	9 anys	Argentina	Família extensa	Soltera	1	Secundaris	A l'atur	MARES	No realitzat
MV	28	SI	3 anys	Veneçuela	Sola i fills	Soltera	1	Universitària	A l'atur	PAMR	Positiu
RT	35	SI	8 anys	Bolívia	Sola	Soltera	0	Secundaris	A l'atur	PAMR	Positiu
AG	32	SI	8 anys	Equador	Sola i fills	Separada	1	Primaris	Treball Assalariat	MARES	No realitzat

GRUP FOCAL DE DONES MAGREBINES IMMIGRANTS

Nom	Edat	Estatut Legal	Temps a Espanya	Comprensió castellà	Convivència Parella	Estat Civil	Núm. Fills	Nivell d'estudis	Situació Laboral	Captació	Test previ violència
HE	22	SI	5 anys	SI	Sola	Separada	0	Secundaris	A l'atur	PAMR	Positiu
FE	25	SI	14 anys	SI	Sola amb grup compatriotes	Separada	1	Secundaris	A l'atur	PAMR	Positiu
NS	29	SI	4 anys	SI	Sola amb grup compatriotes	Separada	2	Universitària	A l'atur	PAMR	Positiu
NA	40	SI	5 anys	SI	Parella i fills	Casada	1	Universitària	Mestressa de casa	MARES	No realitzat
AR	32	SI	6 anys	SI	Parella i fills	Casada	2	Universitària	Mestressa de casa	MARES	No realitzat
KF	27	SI	11 anys	SI	Parella i fills	Casada	1	Secundaris	Treball Assalariat	PAMR	Positiu

GRUP FOCAL DE DONES XINESES IMMIGRANTS

Nom	Edat	Estatut Legal	Temps a Espanya	Comprensió castellà	Convivència Parella	Estat Civil	Núm. Fills	Nivell d'estudis	Situació Laboral	Captació
RQ	25	SI	2 anys	NO	Parella i fills	Casada	1	Universitària	Mestressa de casa	MARES
LC	31	SI	8 anys	SI	Parella i fills	Casada	3	Secundaris	Autònoma	MARES
XLX	28	SI	2 anys	SI	Parella	Casada	0	Secundaris	Mestressa de casa	PASSIR
XFX	25	SI	6 anys	SI	Sola i fills	Separada	1	Secundaris	A l'atur	MARES
QY	39	SI	3 anys	NO	Parella i fills	Casada	2	Secundaris	A l'atur	C.A. Primària
RP	39	SI	1 anys	NO	Parella i fills	Casada	3	Secundaris	A l'atur	C.A. Primària
RC	42	SI	5 mesos	NO	Parella i fills	Casada	3	Primaris	Mestressa de casa	C.A. Primària
GC	39	SI	3 anys	NO	Parella i fills	Casada	2	Secundaris	Treball Assalariat	C.A. Primària
SH	36	SI	2 anys	NO	Sola i fills	Casada	1	Primaris	A l'atur	C.A. Primària
AL	40	SI	7 anys	NO	Parella i fills	Casada	2	Secundaris	Mestressa de casa	MARES
MC	25	SI	4 anys	SI	Parella	Casada	0	Secundaris	Mestressa de casa	PASSIR
XL	33	SI	3 anys	NO	Parella i fills	Casada	1	Secundaris	Mestressa de casa	PASSIR

DECLARACIÓ D'AUTORIA

9

Elvira Méndez va dissenyar l'estudi, va dirigir els grups focals, va interpretar els resultats, va redactar els esborranys i la versió final del manuscrit i va supervisar el procés editorial.

Vera Hilb, Laia Costa i Concha Par del Programa "Brúixola" de l'Associació Salut i Família van contribuir al disseny de l'estudi.

Griselda Paredes, Nora Toukal i Angi Hong, mediadores interculturals de l'Associació Salut i Família, van realitzar la captació de dones llatines, magrebines i xineses respectivament i van estar presents als grups focals donant suport intercultural i lingüístic.

Carolina Herrera i Nerea Couselo de l'Associació Salut i Família varen donar suport tècnic i administratiu al llarg de totes les fases de l'estudi.

Elvira Méndez és la responsable de l'estudi i de la seva publicació.

Aquest estudi s'ha realitzat en el marc del Programa "DETECCIÓN Y ATENCIÓN PSICOSOCIAL PRECOZ DE LA VIOLENCIA DOMÉSTICA CONTRA MUJERES INMIGRANTES" cofinançat per el Ministerio de Trabajo e Inmigración y el Fondo Europeo para la Integración i el Departament de Salut amb càrrec a la subvenció 2010 d'activitats adreçades al foment i suport de la salut. El finançament procedent del Ministerio de Trabajo e Inmigración va costejar les despeses de realització de totes les fases de l'estudi i l'edició en versió castellana. El finançament del Departament de Salut va cobrir les despeses de la publicació en versió catalana.

Associació · Asociación
SALUD Y FAMILIA

Via Laietana, 40, 3è 2a B · 08003 Barcelona · Tel. 93 268 36 00 · Fax 93 319 85 66

E-mail: saludyfamilia@saludyfamilia.es · www.saludyfamilia.es

Amb el suport financer de:

